

Grau, Daniel P. (2017). *El dit sobre el mapa. Joan Fuster i la descripció del territori*. València: Publicacions de la Universitat de València, pp. 409. Càtedra Joan Fuster 22

Enric Portalés
(Universitat Jaume I, Castelló de la Plana, Espanya)

No serà fàcil pair adequadament la quantitat de publicacions que ha comportat la celebració dels vint-i-cinc anys de la mort de Joan Fuster aquest 2017 fins que es puguin destriar les obres d'urgència (probablement prescindibles) i les que hauran de convertir-se en referents ineludibles.¹

Sens dubte entre aquestes darreres hi haurà de constar l'excel·lent treball de Daniel P. Grau (Gavarda, 1968) aparegut en la col·lecció de la Universitat de València dedicada a l'assagista valencià més reconegut en la història de la literatura catalana de tots els temps.

L'obra de Grau és el resultat de la seva tesi doctoral basada en l'estudi d'una peça poc valorada en els treballs sobre la bastíssima creació fusteriana, *El País Valencià* (Destino, 1962). Segurament aquest desinterès es deu a la redacció original en espanyol i al caràcter menor que s'ha atribuït tradicionalment als llibres de viatges o turístics.

Aquestes dues premisses seran, de fet, les primeres que tombarà l'autor des de les pàgines inicials. D'una banda, amb la reivindicació de Fuster com a escriptor en espanyol, encara que sigui ben sabut que l'elecció de la llengua no era pas seva («Sóc un escriptor que es val del català i del castellà a través d'un criteri estrany, en el qual el jornal decideix», *Notes d'un desficiós*). I d'una altra, amb la recerca minuciosa dels antecedents dels llibres de viatges, que formen part de l'obra literària de molts altres escriptors reconeguts i esdevenen vertaders *leitmotiv* de llibres no qualificats inicialment de viatges (*l'Odíssea*, *l'Eneida*, *la Divina Comèdia*, *el Tirant* o *el Quixot*).

Reivindicat Fuster com a escriptor en espanyol (i, sobretot, la seva obra escrita en aquella llengua) i justificada la inclusió del gènere entre el que s'anomena *descripció del territori*, comença una anàlisi precisa i detallada d'aquesta obra des d'una òptica sorprenent.

1 Aconsellem la lectura de l'article de F. Calafat a *El Temps* 1720 (28 de maig de 2017) per a una visió de conjunt.

No estem avesats a la reproducció d'una tesi doctoral (completa o parcial, com en aquest cas) que ens en faci partícips, que ens inclogui com a interlocutors. I és que Grau pren la decisió (al nostre parer molt encertada per a una publicació com aquesta) d'escriure en primera persona del singular i d'adreçar-se al lector amb la primera del plural. Aquesta elecció estilística sembla que vulgui alertar-nos que *El dit sobre el mapa* no és només un treball de recerca, és (no sé si sobretot) un assaig.

Quan acabem per compartir la defensa literària d'*El País Valencià*, Grau ens planteja una nova crítica a la divisió reduccionista tradicional de l'obra de Fuster en ideològica i professional, una divisió que ha implicat el mateix autor de Sueca i l'ha convertit en una mena d'ens bicefàlic (ara nacionalista, ara assagista). La intenció de Grau és demostrar que Fuster «fa passar tots els encàrrecs editorials pel filtre de la seva ment cartesiana i la manera d'escriure montaigniana» (53). I, encara més, malgrat la manifestació explícita del mateix assagista de diferenciar *Nosaltres els valencians* i *El País Valencià* (que segurament ha donat peu a la distinció de què parlàvem abans), Grau ens anuncia que evidenciarà la connexió entre ambdós llibres (també amb *Qüestió de noms*) publicats el mateix any.

A partir d'aquí comencem un viatge paral·lel que ens conduirà a la confluència de totes dues obres en molts dels fragments analitzats, encara que resulta evident la diversa finalitat d'ambdues: la presentació d'un projecte programàtic (en *Nosaltres els valencians*) i la descripció eminentment literària del territori (en *El País Valencià*) (117).

Una de les millors conclusions a què arriba el treball se'ns presenta ben aviat i es tracta de qualificar l'obra de Fuster com a 'guia d'autor'. Aquesta identificació li permet apartar *El País Valencià* de les guies de viatges comunes i relacionar-lo amb les altres guies aparegudes en la mateixa col·lecció. Però no sols això, justifica del tot l'anàlisi del llibre com una obra literària, exempta en la majoria dels casos de les informacions que han de contenir les obres d'aquestes característiques (comunicacions, dades demogràfiques, històriques, etc.). De fet, sembla que la guia de Fuster no és ben bé una guia, més aviat es tracta d'una obra que amplia i justifica moltes de les afirmacions versades en *Nosaltres els valencians* i probablement un intent gens menyspreable a hores d'ara de cohesionar el territori.

El dit sobre el mapa s'estructura en quatre parts: la primera descriu la tradició literària viatgera (per dir-ho així) des dels inicis de la cultura occidental (passant per mostres interessantíssimes d'Orient) fins al segle XX que acaba amb una exaltació ben fusteriana de Josep Pla. La segona part situa *El País Valencià* en el context de les altres 'guies d'autor' de la mateixa col·lecció de Destino (les de Josep Pla, Carles Soldevila, Pio Baroja o José María Pemán, entre altres) amb una descripció detallada dels productes (nombre de pàgines, mida del paper, tipografia, etc.) que delectarà, sens dubte, altres editors com Grau. És interessant de destacar d'aquesta part l'encertada observació que de tots els altres escriptors

de les guies, només Fuster ho féu sense haver escrit cap llibre 'turístic' prèviament. Sembla que l'elecció del de Sueca va ser una aposta personal del mateix Pla, cosa que va sulfurar més d'un lletraferit valencià del moment. La tercera part és el nucli de l'obra i és on veiem desfilant les tres veus que ens acompanyen: la de Grau, la del Fuster del *País* i la del Fuster del *Nosaltres*. Tots tres alhora ens insisteixen en la descripció del territori valencià, de la seva gent, de les seves virtuts i de les seves mancances. De l'endarreriment rural, del conservadurisme social i polític i de la necessitat d'una profunda transformació cultural. Aquesta part és la més extensa perquè detalla minuciosament el contingut del llibre de referència. L'última part amplia l'horitzó cap a les altres obres de Fuster relacionades amb el territori (materials complementaris, *L'Albufera de València*, *Veure el País Valencià...*). Trobo especialment destacable la comparació estilística de la traducció d'*El País Valencià* (sovint acarada en columnes) apareguda a les Obres Completes sota el títol genèric de *Viatge pel País Valencià*, tant que un altre llibre més extens dedicat als 'homenots' de Fuster ens faria molt de paper o encara un altre que s'endinsés en aquella meravella que és l'Albufera. En fi, temps vindran, o no.

Grau ha llegit i ha estudiat Fuster, per això la seva prosa ens és tan coneguda, tan propera, fins i tot, ens sembla trobar-nos amb els dubtes i les reformulacions característics de la dicció quasi oral fusteriana i ens transporta a una lectura apassionada (de tres veus, deia més amunt) en la qual conflueixen uns estils ben semblants, perquè (ja ho he dit abans) *El dit sobre el mapa* és un assaig a la manera de Fuster.

